

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 14 Sayı: 76 Őubat 2021 & Volume: 14 Issue: 76 February 2021
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İÇERİK YÖNÜYLE MU'ALLAKA ŞİİRLERİNİN DEĞERİ VE TARAFE B. EL-'ABD'İN MU'ALLAKASI VALUE OF MU'ALLAKA POEMS IN TERMS OF CONTENT AND PARTY B. EL-USA'S OPINION

Mehmet YENİCE*

Öz

Arapça kelime hazinesi ve toplumdaki kullanımı yönleriyle incelendiğinde temelinde çölden doğup gelişen bir dil olduğu fikri kabul görmüştür. Mu'allakalar da, İslâmiyet öncesinde Câhiliyye döneminde genellikle çölde yaşayan kabilelerde göçebe hayatı yaşayan Şâirler tarafından ortaya konulmuş Araplara ait Őiirlerdir. Bu Şiirler anlam içeriği, barındırdığı kelimeler ve duygular ile Arap Edebiyatının temel taşları ve en önemli eserlerinden kabul edilmektedir. Mu'allakaların, Câhiliye döneminde 'Ukâz gibi büyük panayırlarda okunduğu, neticede anlam ve içerik yönleri ile dereceye giren Şiirlerin seçilerek Kâbenin duvarına asıldığı rivayet edilmektedir. Mu'allaka Şairleri arasında İmru'ulkays'tan sonra ikinci sırada öneme sahip olan Tarafe b. el-'Abd'in diğer mu'allaka Şairleri gibi birçok beyti darbı mesel olarak meşhur olmuş ve hala edebiyat zevki olanlar tarafından hayranlıkla okunmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mu'allaka, Şiir, Divan, Tarafe b. el-'Abd.

Abstract

When the Arabic vocabulary is examined in terms of its use in society, the idea that it is a language born and developed from the desert is accepted. Mu'allakalar are also poems belonging to the Arabs, which were created by poets who lived in the desert tribes during the period of Ignorance before Islam. These poems are regarded as the cornerstones and most important works of Arabic Literature with their content of meaning, words and emotions. It is rumored that Mu'allaka were read in big fairs such as Ukâz during the Jahiliyya period, and as a result, the poems that were ranked in terms of meaning and content were selected and hung on the wall of the Kaaba. Among the poets of Mu'allaka, after İmru'ulkays, Tarafe b. Like other mu'allaka poets of al-'Abd, many couplets were famous for parable and are still read with admiration by those who have a taste for literature.

Keywords: Mu'allaka, Poetry, Divan, Tarafe b. al-'Abd.

* Dr. Yozgat Bozok Üniversitesi İlahiyat Fak, ORCID: 0000-0003-2630-0514, mehmetyenice33@gmail.com

1. Mu'allaka Şiirlerinin Önemi

Arapların, İslâmiyetten önceki hayatlarından edebiyat alanına dair günümüze yansıyan en büyük sanat mirası şiirler kabul edilmektedir. Bu şiirlerin birçoğu aynı zamanda Arapların divanıdır ve çok önem verilmektedir (Çetin, 1973, 1). Zira onların geçmişine ait pek çok önemli bilgilere bu şiirler ile ulaşılmış ve diğer nesillere aktarılmıştır. Örneğin "Eyyâmu'l-'Arap"¹ diye bilinen şavaşları, başlarından geçen önemli olayları, toplumsal ahlâkları ve âdâbları, inandıkları dinleri, ziyafetleri, düğünleri ve matemleri hatta coğrafyaları bile bu yolla aktarılmıştır (Özdemir, 2009, 194).

Arap şiirinin temellerini ise Mu'allaka şairleri atmıştır. Nasıl ki geçmişte ve günümüzde genellikle insanlar arasında en değerli ve en yüksek süsleme ve gösteriş araçlarını altın ve elmas gibi değerli maddeler ve taşlar temsil ediyorsa, Mu'allakalar da, sonra gelen şairlerin eserlerine kıyaslandığında, hem geçmişte hem de günümüzde Arap Edebiyatının esas külçeleri konumundadır (Yılmaz, 2007, 471). Bu külçeleri oluşturan şairlerin temsilcilerinden birisi de Tarafeb. el-'Abd' dir.

1.1. Mu'allaka Şiirlerinin Oluşumu

Dr. Gustave Le Bon, Mısır Adliye Nazırı Ahmet Fethi Paşa tarafından aynı isimle Arapçaya tercüme edilen *Rûhu'l-İctimâ* adlı eserinin önsözünde "Her konuda insanlığın içlerinde gizli bir hareket ettirici gizli güç olduğunu ve var olan bu gizli güçlerin etkisiyle insanlar içeriğini bilemedikleri halde bazen çok büyük işler yapabileceklerini belirtir. Bu tezine de örnek olarak dilleri ve dillerin ilk günden günümüze kadar olan gelişimini örnek vermiştir. Bu bağlamda dillerin çok eski zamanlarda çok güzel ve çok ince esaslar ve kaideler üzerine kurulduğunu vurgulamıştır (Le Bon, 2016, 1).

Ayrıca günümüzde dillerin kaidelerini ve vasıflarını inceleyen dilbilimcilere yeniden bir dil oluşturmaları teklif edilse, bu teklifi gerçekleştirmede âciz kalacaklarına işaret etmiş ve işte bilinmeyen zamanlarda birçok güzellikler ile dilleri ve dillerin kurallarını oluşturan etkenin, insanların içlerinde bulunan o gizli güç ve o farkında olmadıkları ruh olduğunu belirtmiştir (Yılmaz, 2007, 467-497).

Le Bon'un bahsettiği o gizli güç ve kuvvetin faaliyet gösterdiği ve Arap edebiyatında en ziyade güzellikleri ortaya çıkardığı bir alan da şüphesiz Cahiliyye döneminde ortaya çıkmış ve günümüze kadar bir şekilde ulaşmış Mu'allakât şiirleridir.²

Araplar, yaşadıkları coğrafyanın örfü, yaratılışları ve yetenekleri itibarı ile şiir söylemeye meyilli bir millettir. Yaşadıkları ortam, yani uçsuz bucaksız çöl ve bu çölde ulaşımını ve genel olarak kendisiyle geçimlerini sağladıkları deve, üzerlerindeki masmavi ve açık bir gökyüzü, şiir ve edebî söz söylemeye elverişli iyi bir zemin hazırlamaktaydı (el-Huseynî, 1414, 107; Furat, 1996, 64).

Ellerinde yeterli imkân olmamış halde Arap toplumunu edebiyat sahasında zirveye taşıyan bu şiirlerin, yazıya aktarılmadan uzun bir süre o toplumun hafızalarında yaşaması ve nesiller boyu ezber yoluyla nakledilerek gelmiş olması, Araplarda, şiire ve edebiyata verilen önemin en önemli göstergelerdendir (Çetin, 1973, 9). Çünkü şiir, onların gözünde yaşamış oldukları hayatın ve topluluğun ortak duygularını ifade etmekte en önemli araçtı.

1.2. Mu'allakât Kavramının Sözlük ve Terim Anlamı

'Mu'allakât, kelimesi 'değerli sey' anlamında olan "علق-ilk" kelimesinden türetilmiş çoğul bir kelimedir. "Mu'allaka" teriminin kökeni ve kullanım yönüyle içerdiği anlam oldukça kapalıdır. Birçok seçkin müellif, yukarıdaki bilgiye uygun olarak "mu'allaka" kelimesinin "علق-ilk" (değerli şey) isminden türeyen isim olduğu görüşüne sahip olmuşlardır. Dolayısıyla bu tabirin anlamı "beğenilmiş kıymetli şiirler" dir (Lisânu'l-'Arab, "alk" md.).

¹ Bu kavram terkipte "savaş" anlamına gelen "gün" mânasındaki "yevm-يوم" kelimesinin çoğulu olan "eyyâm-الأيام" ile "Arab-عرب" isimlerinden meydana gelmiştir. Eyyâmu'l-'Arab'ın her bir gününe meydana geldiği yere, savaşa yol açan sebeplere veya savaşın sonucuna göre Yevmu Buâs, Yevmu Zûkâr, Yevmu Dâhis ve Garbâ, YevmuFicâr gibi adlar verilmiştir. (Detaylı bilgi için bkz. Kapar, 1995, XII, 14-16).

² Mu'allakât ve şairleri için ve Mu'allakalar hakkında daha geniş bilgi için bkz. ez-Zevzenî, 2002; Yalıtıkaya, 1985; Ceviz, Nurettin-Kenan Demirayak-Nevzat H. Yanık, 2004; Tülücü, 2005, XXX, 310-312; Tülücü, 2005, 1-70.

J.Robson (ö.1981) ise makalesinde başka bir görüş ortaya koymuştur. Ona göre bu kelime Kur'ân'da en-Nisâ süresi, 129. Ayette zikredilmektedir. Orada "el-mu'allaka-معلقة" kelimesinin, bilfiil dul bırakma ve boşama olmaksızın, kocası tarafından bakılmayan ve ortada bırakılan kadın bağlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla Robson'ın ifadesine göre bu kavramın anlamını çağrıştırdığı şiirlerin, edebiyatçıların antolojik eserlerinde yer aldığı ancak; gerçek değerlerinin hala tam olarak anlaşılmadığı ve ortada bırakıldığı yönüne işaret etmek için kullanılmıştır (Robson, 1936, 83-86).

İsimlendirilmesine dair ilk kez İbn 'Abdi Rabbih (ö. 328/940)'in *el-'Ikdu'l-Ferîd* adlı eserinde geçen, çok meşhur ve tekrarlanan bir rivayete göre, bu şiirler, üstünlükleri dolayısıyla o zamanın jürisi tarafından seçilmişler ve Mekke'de Kâbe'nin duvarlarına asılmışlardı (İbn 'Abdi Rabbih, 1404, VI, 118).

Rivayetlere göre Mu'allakât şiirleri, Câhiliye döneminde Arap Yarımadası'nın farklı bölgelerinde geleneksel olarak kurulan 'Ukâz vb. meşhur panayırarda her sene düzenlenen şiir yarışmalarında özel jüri tarafından tenkit süzgecinden geçirilerek seçilmiş, Mısır keteni bezinden yapılmış kumaşlara altın harflerle yazılmış ve bir rivayete göre de Kâbe'nin duvarına asılmıştır (ez-Zevzenî, 2002, I, 5-6).

1.3. Mu'allaka Şiirlerinin İçeriği

Mu'allaka şiirlerini içerik yönünden incelediğimizde en belirgin özelliklerinin her şeyden önce çöle ait olmalarıdır. Genelde İslam öncesinde Cahiliyye döneminde yaşamış olan şâirler tarafından oluşturulan bu şiirlerin içeriğini yaşam alanı yönüyle incelediğimizde bu şairlerin henüz yerleşik hayata geçmemiş oldukları muallakalarına başlarken kullandıkları ifadelerden hemen anlaşılacaktır. Çünkü bu şairler genellikle sevgilerinin çöllerde göçtüğü zaman eski yurtlarında geride bıraktığı neslerden bahsederek şiirlerine başlarlar. Bu sebeple Arapları ve Arap edebiyatını kimse sıcak ve güneş kavramlarından ayrı düşünemez. İnsanların zihninde 'Eskimo ve buzul' kelimeleri özünde ne kadar kutup soğuğu taşırsa, 'Arap ve Mu'allaka kelimeleri de o kadar çöl sıcağını çağrıştırır. Dolayısıyla Arap şiirlerinin ve Mu'allaka şiirlerinin ana teması genel çerçevede çöl ve çöle ait imgelerden oluştuğunu görmekteyiz (Gündüzöz, 2005, 216).

Çünkü bir topluma ait düşünceyi o toplumun diline inmeden anlamak mümkün değildir. Çölün, yaşam tarzları kendisiyle özdeşleştikleri bir mekân ve dünyayı algılama yönleriyle Arap toplumundaki önemi büyüktür. Bu sebeple o dönemde söylenen şiirleri oluşturan kavramların çoğu çölden alınmıştır. Yani Arapların kelime dağarcıklarının birçoğunun türemesi ve topluma yayılması yönleriyle incelendiğinde çölde gördükleri hayvanlar, bitkiler ve tepelerden esinlenerek oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla çölü ve çöle ait imgeleri anlamadan Arapça da tam anlamıyla anlaşılabilir. Bu sebepten diyoruz ki; genel çerçevede Arapça kelimelerin detaylı incelenmesi ile çölü yansıtan bir resim sunmak pekâlâ mümkündür. Çünkü bu topluluğun ismi olan "Arap-عرب" kelimesinin bile "çöl ve çölde yaşayan kimse" mânasına da geldiğini kabul edenler vardır (Yıldız, 1991, III, 273).

Arapçanın temel kullanımı ve kelime hazinesi yönleriyle çölden doğup gelişen bir dil olduğu fikri kabul görmüştür (Gündüzöz, 2015), 151). Nitekim Basra ekolünden dilbilimci er-Riyâşî (ö. 871)'nin, Kûfeli dilbilimcileri olumsuz yönden eleştirirken, onların dil malzemelerini (kullanımını) çöl Araplarından değil de şehirlilerden almaları nedeniyle suçladığı ve "Biz dili, (Arapçayı) kertenkele yakalayan, tarla faresi yiyen bedvilerden (çöl adamlarından) alırken onlar turşuyla, kaymakla beslenen şehirlilerden aldılar" sözlerinden Arap kültürüne çöl imgelerinin ne kadar etkili olduğunu anlamak mümkündür (et-Tantâvî, 1991, 121; Gündüzöz, 2005, 216).

Normal yaşamını sürdürürken gördüğü dağlar, taşlar, karşılaştığı kertenkeleler ve bukalemunlar Muallaka şairleri için sadece çölün vazgeçilmez varlıkları olmakla kalmaz, aynı zamanda onların derin aşk macerasının da duygu yüklü birer motiflerine dönüşür. Çünkü dünyada, duygularını ve özlemlerini yalnızca bir Arap edebiyatçı, deve, sürüngen ve çöl kumu gibi nesnelere anlatabilir. Buna karşılık Batılı şâirler de sevdiğini mecaz yoluyla örneğin kuğuya benzetebilir. Ancak Arap şairlerin yaşadıkları coğrafya ve örf gereği, deve gibi hayatlarının vazgeçilmez bir varlığı dururken, sevgilini kuğu veya başka bir varlık ile anlatması uzak bir ihtimaldir. (Gündüzöz, 2005, 216).

Ayrıca Araplar sadece şiirlerde veya genel anlamda edebî metinler ve şiirlerde sevgilisini deve ile ilişkilendirmezler. Soyut kavramların birçoğunu da deveden ve çöl varlıklarından esinlenerek adlandırır. Örneğin "akıl-عقل" kelimesinin deve ipi anlamına gelen "عقال-ıkal" kelimesinden, "أرواح" rûh kelimesinin "أريج" rih 'rüzgâr' ve "راح" râh yani "koku" kavramları esas alınarak türetilmesinde Arapların, soyut kavramları, gözlerinin önündeki uçsuz bucaksız çölden ve çok haşır neşir oldukları nesnelere

aldıkları, başka bir deyişle görünür âlemden esinlenerek algılayışının izlerini görmek mümkündür (Avram, 2005, 94; Gündüzöz, 2005, 217).

Mu'allaka şiirlerini oluşturan kelimeler, içerik yönüyle değerlendirildiğinde anlam bakımından ağır ve nadir kullanılan kelimelerden oluşmuştur. Ancak; bu ağırlık teleffuz yönüyle dili zorlayan bir ağırlık olmayıp altının değeri ve ağırlığı gibi hoş ve okuyanın ve dinleyeninin ruhunu okşayıcı lafızları ve anlamları içermektedir. Doğal şekillerini koruyan bu kelimelerde, âdeta kurallı olmayan fakat profesyonel ve doğal bir intizam vardır. İmâle³, zihâf⁴ ve benzeri dile zor kulağa çirkin gelecek kusurlardan tamamen uzaktırlar. İnci ve mücevher tanelerine benzeyen bu kelimeler edebî yönden, hem muntazam, hem de sağlandırlar. Cümlelerde tevriye,⁵ istihdâm,⁶ leffüneş⁷ vs. gibi inceliklere ve edebî zerâfete bol bol rastlanılmaktadır (Yılmaz, 2007, 472).

1.4. Mu'allaka Şiirlerinin Konuları

Zamanımıza ulaşan ve Mu'allaka şiirleri kabul edilen şiirlerin hepsinin lisanı ve lehçesi aynıdır. Bu şiirler Arap Yarımadası'nın neresinde yazılmış olurlarsa olsunlar, hepsinin dili birdir. Farklı lehçelere ait lafızlar yoktur. Fakat bugün İmru'ulkays'ın veya Tarafe'nin Mu'allakalarının tamamen birinci ağızdan kendi lafızlarından oluştuğu düşünülemez (Seydişehrî, 1983, 195). Gerek mu'allaka şiirleri olsun gerekse diğer şiirler olsun Arapların şiirlerinin evvelinde teşbîb denilen sevdiğinin güzel yönlerini övmekle başlamak genel bir adettir. Teşbîbden sonra şâirler kendisinin veya kabilesinin cömertlik, mertlik vb. güzel vasıfları konu edilmiştir (Yılmaz, 2007, 474). Klasik Arap şiirinin ve Mu'allakaların belli başlı mevzuları, Övme (إمدح) ve övünme (إفخر), mersiye söyleme (إرسا), hicvetme (إهجا), kadından ve aşktan bahsetme (إتغذال إلتغذال إلتغذال), özür, af ve şefkat dileme (الإعتذار), tasvir (إلتشبيه إلتشبيه إلتشبيه), savaşlarda yiğitlik, kahramanlık, bahadırılık (إلتحماسة), ayrıca zühd, edeb ve hikem, kadın ve şaraba vb. dair hafif konular oluşturmaktadır. Şahıslarda övülen özellikler genellikle şahsın giydiği elbise veya taşıdığı ziynet eşyası gibi sonradan elde edilen geçici şeyler değildir. Övülen yönleri savaşlarda cesaret ve kahramanlık, sosyal hayatta cömertlik, emâneti koruma ve fakir ve zayıflara yardım, sevinçli ve hüzünlü zamanlarda kendine hâkim olma özelliklerinin yanında, bilhâssa adalet, iffet gibi zâtî yani kişinin asaleti gereği kendisinde bulunan meziyetleridir (Kehhâle, ts., 63).

1.5. Mu'allakât'ın Mecmua Hâline Getirilmesi

"Mu'allakât" isminin ilk defa, muhtemelen M.900 lü yıllarda telif edilen *Cemheretu Eş'âri'l-Arab* isimli kitapta kullanılmıştır. Bu kitap yedişerden yedi grup hâlinde sıralanmış şiirlerin yer aldığı seçkin bir yapıttır. Bu eserin birinci grubunda Mu'allaka şairinin kasidelerine yer verilmiştir (el-Kureşî, ts., 111). Mu'allakât'ı oluşturan kasideler toplanmalarından itibaren büyük bir ilgi görerek çok fazla şerh edilmiştir. Son birkaç asırda Doğu'da ve Batı'da ayrı ayrı veya bütün olarak baskıları yapılmış ve çeşitli batı dillerine (Latince, İngilizce, Fransızca, Almanca, İsveççe, Rusça vb.) ayrı ayrı ve tüm olarak tercüme edilmiştir. Ayrıca Doğu dillerinden Hindistan diline ve Farsça'ya kısmen, yine kısmen veya tamamen Türkçeye tercüme edilmiştir (Tülücü, 1986, 430).

2. Mu'allakât'ın İsimleri

Bu şiirler için yaygın olarak Mu'allakât (إلتعلقات) ismi kullanıldığı gibi es-Seb'ut-Tivâl "إلتسبع إلتسبع إلتسبع" *yedi uzun kaside*, es-Sumût "إلتسموت" *dizili inciler*, el-Müzehhebât "إلتمهذبآت" *yaldızlı şiirler*, es-Seb'iyât "إلتسبعيات" *yediler*, *yedi kaside*, el-Vâhîde "إلتواحدة" *tek*, *yegâne*, *biricik*, *eşsiz*, isimleri ile anılırken, daha yeni eserlerde Mukalledât "إلتمقلدآت" *asırdan asra devredilen eski şiirler* ismi ve Müsemmetât "إلتسممات" *dizili inciler veya inci dizileri* ismi de kullanılmaktadır (ez-Zevzenî, 2002, 5; İbn Reşîk, 1994, I, 6). Genellikle mu'allakât veya mu'allaka kavramları, beğenilmiş ve değerli şiirler anlamında kullanılmaktadır. Bu değerli şiirlere bu kavramı ilk defa Ebû Zeyd el-Kureşî *Cemheretu Eş'âri'l-Arab* adlı eserinde zikretmiştir (el-Kureşî, ts., 111).

³ Bir kelimedede heceyi vezne uydurmak için uzatarak okumak demektir.

⁴ Metin içinde uzun okunması gereken sesli harfin, şiirde vezin uygunluğu zarureti ile kısa okunması demektir.

⁵ İki manası bulunan bir kelimenin, bir sebep veya karineden dolayı uzak manasının kastedilmesidir.

⁶ Sözü taşıdığı her iki manayı cümlede birlikte kullanarak her birini uygun yöne sarf etmektir.

⁷ Metinde önce iki veya daha fazla şeyi söyleyip sonra onlardan birine ait olan şeyleri detaylandırıp açıklamaktır.

2.1. Mu'allaka Şiirlerinin Sahipleri ve Sayıları

Mu'allakât şairlerinin sayıları ve kimler olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Mu'allaka şairlerini sıralayan İbn 'Abdu Rabbih (ö.940), Mu'allaka şairlerini sayarken şu şairlerin adlarını verir:

- 1- İmru'ulkays (ö. Muhtemelen m.545'e doğru).
- 2- Zuheyr (ö. Muhtemelen m. 609).
- 3- Tarafe (ö. Muhtemelen m. 564'e doğru).
- 4- 'Antere (ö. m.600).
- 5- 'Amr b. Kulsûm (ö. Muhtemelen m. 584'e doğru).
- 6- Lebîd (ö. M. 660 veya 661).
- 7- el-Hâris b. Hillize (ö. Muhtemelen m. 570'e doğru) (İbn 'Abdi Rabbih, 1965, V, 269).

-Ebû 'Ubeyde (ö. m. 825) ise, bu listeden 'Antere ve el-Hâris'in yerine en-Nâbiga ez-Zubyânî (ö. M.604'ten sonra) ve el-A'sâ (ö. 629)'yı koymuştur.⁸

-Ebû Zeyd el-Kureşî (IV./X. asır) *Cemheretü Eş'âri'l-'Arab* isimli eserinde, İbn 'Abi Rabbih'in verdiği listedeki el-Hâris b. Hillize'yi zikretmeyip, en-Nâbiga ez-Zubyânî ve el-A'sâ'yı zikretmek suretiyle Mu'allaka şairlerin sayısını sekiz kişi olarak kabul eder (el-Kureşî, ts., 115; 2005, 4).

-İbn Kuteybe (ö. 276/889) ve en-Nehhâs (ö. 338/950) da bu şairlere 'Abid b. el-Ebras (ö. M.605)'ı ekleyerek dokuz, et-Tebrizî (ö. 502/1109) ve eş-Şinkîti (ö. 1331/1913) on kişiye kadar çıkarmaktadır (eş-Şinkîti, ts., 5; ez-Zevzenî, 2002., 5-6).

-İbn Haldûn (ö. 808/1406) ise bu şairlerin yanında 'Alkame b. 'Abede (ö. M.597)'yi de Mu'allaka şairi olarak kabul etmektedir (İbn Haldûn, 1970, III, 253). Ebû Bekr İbnü'l-Enbârî (ö.328/940) ve ez-Zevzenî (ö.486/1093), şerhlerinde İbn 'Abdi Rabbih'in verdiği listeye bağlı kalmışlardır (Tülücü, 2005, 4). Bu durumda Mu'allaka şairlerinin sayısı onu aşmaktadır. Mu'allaka şairlerinin en kıdemlisi kabul edilen şair, m.VI. asrın ilk yarısında yaşadığı düşünülen İmru'ulkays'tır. Diğer Mu'allaka şairleri bu asrın son yarısında yaşadıkları düşünülmektedir. Bu şairlerden Züheyr, uzun bir yaşamdan sonra m. 609 yılında ölmüştür. Mu'allaka şairlerinden Lebîd Müslüman olmuş ve İslâmî dönemde de uzun bir müddet yaşamıştır (İbn Reşîk, 1994, I, 10; Tülücü, 2005, 4).

2.2. Mu'allaka Şiirlerinin Toplumdaki Konumu

Arap edebiyatında, İslâmiyetten önceki hayatlarının bir parçası olarak kalan en büyük sanat eserleri kabul edilen şiirler, aynı zamanda da Arapların divanıdır (Çetin, 1973, 1). Çünkü İslâmiyet öncesinde Araplara ait pek çok bilgi örneğin o zamanın savaşları, o dönemde başlarından geçen önemli olaylar, o zamanda yaşayan insanların ahlâkları ve âdâbları, inandıkları dinleri, yine o zamanda yaşayanların ziyâfet, düğün ve matem gibi âdet ve geleneklerin yaşatılması ve hatta coğrafyalarının sınırları bile yaşadıkları dönemde söyledikleri ve nesiller boyu ezberden aktarılan şiirleri sayesinde korunmuş ve sonraki nesillere aktarılmıştır. Bu sebeple şiirlere ve bu şiirleri üreten şairlere toplum çok değer vermekteydi. (es-Suyûtî, ts., II, 470; el-Esed, 1988, 206; Çetin, 1973, 11; İbn Reşîk, 1994, I, 69; el-Cumâhî, ts., I, 24; Furat, 1996, I, 64-65; Demirel, 2009, 195).

Şiirlerin ve edebî sözlerin Arap toplumunda önemli bir konumda olması, doğal olarak şairin de toplumdaki konumunu yüceltmekteydi. Bir kabilede bir şairin yetişmesi, o kabile için övünç kaynağıydı ve böyle durumlarda ziyafetli eğlenceler düzenlenir ve kutlamalar yapılırdı. Çünkü o dönemde yaşayan Araplara göre kabilenin şairi, adlarının yüceltilmesini, şeref ve haysiyetlerinin korunmasını sağlayacak etkili bir araç demektir (es-Suyûtî, ts, II, 473, Corcî Zeydân, ts. I, 83; Kehhâle, 1972, 63; Çetin 1973, 11). Aynı zamanda kabilesinin adeta resmi dili olarak kabul edilen şairler, kabilelerinin önemli isteklerini diğer kabilelere bildiren bir elçi konumundaydı. Bu bağlamda Arapların üç olaydan dolayı çok sevindikleri bunlardan ilki, bir erkek çocuklarının doğması, ikincisi, atlarının yavrulaması, üçüncüsü ise içlerinden bir şairin çıkması olduğu rivayet edilir (es-Suyûtî, t.s, II, 473; Corcî Zeydân, t.s, I, 84; Demirel, 2009, 195).

⁸ Asıl ismi Meymûn b. Kays b. Cendel'dir. Künyesi ise, Ebu Basîr diye de bilinen el-A'sâ Kays'tır. Riyad Şehri yakınında bulunan Yemâme ye bağlı Menfûha köyünde doğmuştur. Uzun bir ömür yaşadığı ve ölüm tarihinden de anlaşılacağı üzere, İslâmî döneme de yaşadığı ancak Müslüman olmadığı aktarılmaktadır. (Detaylı bilgi için bkz. el-Bağdâdî, 1299, I, 84-86.)

Özellikle İslâm öncesi dönemde Arap kabilelerinde şiir ve şairlere karşı duyulan saygının yanında korku hissi de vardı. Çünkü o dönemde şairler söylediği bir şiirle kabilelerini göklere çıkarabildiği gibi, hicvederek yerin dibine de batırabilirdi (Çağatay, 1957, 36). Aynı şekilde bu dönemde nasıl ki eski Yunanlılarda ruhsal bir ihtiyaçtan dolayı Heykel tıraşlık mesleği ileri derecede ise, Araplarda da Câhiliye döneminde şiir ve edebî söz söyleme ilerlemişti. Eski Yunanlıların toplumsal bir etkinlik olarak olimpiyatları meşhur olduğu gibi, Câhiliye Araplarının, 'Ukâz adıyla, ağırlık edebiyat ve şiir ait olmak üzere Zilka'de ayının başlarında her sene Tâif civarında düzenledikleri panayırları meşhur idi. Câhiliyye Araplarına göre 'Ukâz Panayırı meşhur bir edebiyat sahası sayılmaktaydı. Bugün bile Câhiliye şairlerinden yedi şairin "Mu'allaka Şiirleri", günümüzde de Eski Yunanlıların müzelerde hayranlıkla seyredilen eserleri gibi büyük bir edebî zevkle okunmaktadır. (Kafes, 2016, 149).

Nasıl ki günümüzde genellikle insanlar arasında en değerli ve en gösterişli süslemelerin temelinde altın, elmas gibi değerli madenler ve taşlar bulunuyorsa, Mu'allakalar da, sonra gelen şairlerin eserlerine kıyasla Arap Edebiyatının külçeleri kabul edilmektedir. Mu'allakaların ve umumiyetle Câhiliye ve Muhadramûn eserlerinin en belirgin özelliği, kullandıkları dil bakımından saf ve doğal olmalarındadır. Bu eserlerin sahipleri de, insânî değerler yönüyle eserleri gibi saf ve doğal idiler. Batı edebiyatı ve sahipleri gibi medenî ve sunî güzellikleri ile değil, aksine doğruluk, vefakârlık, misafirperverlik, izzet-i nefis, ulüvv-i himmet, şecaat vb. meziyyetler ile bedevî kültüründe fitraten donatılmış idiler (Yılmaz, 2007, 471-472).

2.3. Mu'allaka Şairlerinin Özellikleri

Mu'allaka şairlerinin genel özellikleri çevresinde olup biteni iyi sezgileyip hissetmek ve bu sezgi ve hissiyatını şair ruhu ile gerektiğinde olduğu gibi, gerektiğinde ise abartılı bir şekilde ifade edebilme özelliklerine sahip olmalarıdır. Genellikle çöl ve göçebe hayatı yaşayan bedevî şairlerin, sözlerinin açık ve anlaşılır şekilde olması, şiirlerinin içeriğinin o günkü topluma göre doğru olması önemli bir özelliktir. Ancak gerektiğinde karşı cephede bulunan kimseyi övme veya yerme konusunda aşırılık ve özellikle de gayet doğal olan güzel teşbihler ile sadelikten uzaklaşmadan anlama değer katmak da en belirgin özelliklerinden kabul edilmektedir. Mu'allaka sahiplerini ezberleme gücünün çok yüksek seviyelerde olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte Araplarda seksen ve doksandan fazla beyti bulunan bir kasideyi hazırlıksız söylemek ender rastlanan bir şey değildir. Nitekim 'Amr b. Külsüm doksan dokuz beyitli olan Mu'allakasınıjüri çadırının dışında 'Ukâz panayırında kargısına dayanarak hazırlıksız okumuş ve kargısının koluna batışından bile haberi olmadığı anlatılmaktadır Zira özellikle Câhiliye dönemi şairlerinin yazı bilmedikleri halde beytleri bazen seksen veya doksana varan kasidelerinin savaşlardan önce veya panayırlar gibi kalabalık insanlar önünde okumaları konusunda da farklı ihtimaller vardır. Bu ihtimallerden biri bu şairlerin şiirin her beytini, hatta her bir mısrasını kendileri tekrarlayarak iyice ezberlerlemeleridir. Diğer bir ihtimal ise şairin hazırlıksız olarak (irticâlen) söylediği şiirlerin, dinleyenler tarafından ezberlendiği veya şairin tekrar tekrar okuyup ezberledikten sonra şiiri kendi kabilesinin fertlerine de ezberlettiği ve sonraki nesillere aktarıldığı düşünülmektedir (Yılmaz, 2007, 474).

Kıscası, genelde Cahiliyye dönemi şiirleri, özelde de Mu'allaka sahiplerinin şiirleri dönemin bedevî Arapların yaşamında çok önemli bir yer tuttuğu gibi günümüz Arap edebiyatının da temel taşlarını oluşturduğu düşünülmektedir. Bu Mu'allaka şairleri kendi hayatlarının yanında yaşadıkları toplumdaki her türlü güzellik veya olumsuzluk hallerini şiirlerinde dile getirmişlerdir. Bu şiirler şairlerin kavmi tarafından büyük bir önemle ezberlenmiş, dilden dile sonraki nesillere aktarılmıştır. Bu şiirlerin günümüzde bile değerinden hiçbir değer kaybetmeyen eserler olduğu ehince aşikârdır. Çünkü bu eserlerin içerdiği doğal ve sağlam cümleler bedevî Arapların o dönemde içinde buldukları çöl sıcağı gibi yakıcı ve çölde esen meltem esintisi gibi yumuşak ve kavrayıcı yaşamı daima saklayacak özelliktedirler. Bulundurdıkları eşsiz özellikleri nedeniyle bu şiirler her zaman Arap zevkine sahip olan kişiler tarafından seve seve okunacaktır.

2.4. Mu'Allaka Şiirlerinin Meşhur Şerhleri

Mu'allaka şiirlerinin bilinen meşhur şerhleri ise şunlardır:

Enbârî'nin Şerh'ul-Gasâidi's-Seb'- "شرح قصائد سبع" isimli eseridir. Yine Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed en-Nahhâs en-Nahvî ve Ebu İsmâil b. Kâsım el-Kâlî de aynı isimle kısa ve öz olarak şerh etmiştir. Diğer bir şerh ise Şenkîfî'nin, "Şerhu'l-Mu'allakâti'l-'Aşar-شرح معلقات عشر" isimli eseri, diğer bir şerh ise Hatîb Terizî'nin, "Şerhu'l- Kavâidi'l-'Aşar-شرح قصائد عشر" isimli eserdir (ez-Zevzenî, 2002,10).

3. Tarafe B. el-'Abd'in Hayatı ve Mu'allakası

Eski Arap edebiyat tenkitçilerinin kanaatlerine ve onların naklettikleri daha eski hükümlere göre, Tarafe, Câhiliye devrinin en büyük şairlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Tam bir Bedevi şairi özelliklerini gösteren, gururlu, hiçbir şekilde kayıt altına girmeyen, cesur ve hatta bazan küstah yönleri ön plana çıkmaktadır. Şiirlerinde hayatını olduğu kadar devrinin sosyal ve kültürel çevresini aksettirmiştir. Şiirlerinin konusu genellikle, hiciv, fahr ve hamasedir (Kuteybe, 2002, 182). Cesaret ve cömertlik gibi özellikler üzerinde ısrarla durur. Duygu ve fikirlerini veciz ve bazen kapalı olsa da sağlam bir dil ile yansıtır. Bazı beytleri anlam yönünden kapalılık göstermektedir. Bu kapalılığın başlıca sebebi ise kullandığı nâdir kelimeler ve yerleşik hayatta kullanılmayan eski bedevi hayatına ait tâbirlerdir. Çünkü bu tür kavram ve tabirleri bedevî hayatı ile içiçe olan kimseler anlayabilir (; el-Cumâhî, ts., I, 138). Bunun yanında hayat ve ölüm gibi mes'elelere temas ettiği zaman, ifadesindeki îcaz, eski arap şiirindeki hikam tarzının başarılı örneklerini yansıtmıştır. Bu sebeple şairin birçok beyti darb-ı mesel haline gelmiştir (Detaylı bilgi için bkz. <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=3082> (04.02.2020)).

Tarafe öldüğünde çok gençti. Kız kardeşi Hirnik'in şaire nazmettiği söylenen mersiyesine göre, henüz 26 yaşında idi. Bu sebeple "el- gulam al- maktul- غلام مقتول" yani öldürülmüş genç" ve "ibnül-'işrin - ابن - عشرين (yirmilik genç) lakaplar ile anılmıştır (Kuteybe, 2002, I, 185.)

3.1. İsmi ve Nesebi

Şairin tam isimi, *Ebû 'Amr Tarafe ('Amr) b. el-'Abd b. Sufyân b. Sa'd b. Mâlik b. Zubey'a b. Gays b. Sa'lebe b. 'Akabe b. Sa'b b. 'Ali b. Bekr b. el-Vâil'*dir. Şairin asıl adı 'Amr olup, eski eşya anlamına gelen Tarefe ise lakabıdır (el-Bağdâdî, 1299, II, 366; Şinkîtî, 1909, 43). Bu lakabı almasıyla alakalı bazılarının göre, bir şiirinde bu kelimeyi kullandığından,⁹ bazılarının göre de " اطرفاء" (et-tarfâ': İlgin ağacı) kelimesinden bu lakabı almıştır. Milâdî VI. asrın ilk yarısında hayat sürmüş bir Arap şairi olup, Mu'allaka sahiplerindendir. Soyü Vâ'il zümresine bağlı Bekr kabilesindedir. Annesi ise el-Mütelemmis diye bilinen şair 'Abdülmesih b. Cerîr'in kızkardeşi Verde'dir. Ma'bed isminde bir erkek ve Hirnik isminde bir kız kardeşi vardır. Tarafe'nin dayısı el-Murakkaş el-Asgar ve bunun amcası da el-Murakkaş el-Ekber'dir. Kız kardeşi Hirnik da şairdi. Babası el-'Abd, Bekr kolunun Vâ'il kabilesindedir. Babasının adının "Abdümenat" gibi bir terkipten İslâmî devirde kısaltılmış olduğu düşünülmektedir. Annesi, Zubey'a b. Rebî'a ailesinden Verde'dir. Asil ve nüfuzlu bir kabileye mensup olan Tarafe, gerek babası gerek annesi tarafından birçok şair yetiştirmiş bir soydan gelmektedir. Tarafe'nin mensup olduğu kabile, güney doğu Arabistan'da, el-Bahreyn ve el-Yemâme'de ikamet ediyordu (Zevzenî, 2002, 83).

3.2. Hayatı ve Kişiliği

Tarafe babasını küçük yaşta kaybetti. Amcaları babasından kalan malın paylaşımında, Annesi Verde'ye karşı haksızlık yapmışlardı. Tarafe şiirinin ilk beytini bu haksızlıkla ilgili olarak "Bazen küçük bir olay, büyük olaylara yol açar" şeklinde daha sonra darb-ı mesel olacak şekilde söylediği aktarılmıştır. Zulüm ve haksızlık gördüğü yakınlarına karşı, yaşadığı dönemin ve coğrafyanın en etkili silahı olan hicivleri ile mukabelede bulunan Tarafe, büyünce kendisini içkiye ve aşka vermiştir. Ereken yaştan beri şiir söyleyen ve usta bir şair olan Tarafe, Bahreyn'de kabilesi arasında da onurlu ve öz güvenli bir şekilde büyüdüğü için birini hicvetme veya eleştirme konusunda kimseden çekinmezdi. Tarafe'nin sert mizacı ve düzensiz yaşantısı yüzünden birçok kimsenin düşmanlığını kazanıp, etrafındakilerin tenkit ve tarizlerine uğruyordu. İşte bu yüzden bir müddet kabilesinden uzakta yaşadı. Bu dönemdeki şiirlerinde, vatanının ve sevglisinin hasretiyle geçen sıkıntılı günlerden bahsetmiştir. Vatan özlemine dayanamayınca geri döndüğü anlaşılmaktadır (İbn Kuteybe, 2002, 139; Çetin, ts., 765).

Tarafe kabilesine döndüğü zaman, uzun müddetten beri Bekr kabilesi ile Vâ'il kabilesi arasında devam eden meşhur Besûs harbine, kılıcı ve dili ile katılmış harp, kabilesinin zaferi ile sonuçlanmış ve ganimetten hissesini almıştı. Artık kabilesi arasında önemli bir konumdaydı. Sanatı, ataklığı, cesareti yanında aşırı cömertliği ile tam bir Câhiliye devri şairi olan Tarafe servetini, (sonraları kendisini terk ettikleri için vefasızlıklarından yakındığı) birtakım dostlarıyla tüketti. Bu defa kardeşi Ma'bed (veya 'Abida)'in develerini gütmeye başladı. Bu sıralar kendisini şiir söyleme verdiğinden işini aksatması sebebi ile kardeşi

⁹ ولا امير كما يادار اذ وقفا

لا تعجلا يا اباكاء اليوم مطرفا

tarafından “Eğer develer çalınırsa şiirlerinin, çalınan develerini telafi edemeyeceği” yönünde acı sözler işitiyordu. Neticede develer çalındı, bunun üzerine Tarafe çalınan develeri temin için muhtelif kapılara müracaat etti ise de, umduğu neticeyi alamadı. Mu’allakasının bir bölümünü bu dönemde yazdığı düşünülmektedir. Şiirlerinin en güzeli kabul edilen mısralarında iki zengin nüfuzlu akrabası Kays b. Hâlid ve ‘Amr b. Mersed’e hitap eder ve bu sayde onlardan 200 deve ödül kazanır, bunlardan bir kısmı ile kardeşinin zararını telâfi etti. Develerden kalan kısmını da cömertliği ve hoyratça yaşamı sebebiyle kendisine kalan bu zenginliği korumaya yetmedi. Bu dönemde ‘Amr b. Hind (saltanat yılları takriben 554-568 veya 570 dir) Hîre sarayında hükümdar idi. Tarafe, Mütelemmis ile beraber Hîre Kralı ‘Amr b. Hind’in sarayına gitti (Mütelemmis, rivayete göre kız kardeşinin kocası olup, hükümdarın yanında büyük mevki sahibi olan ‘Abd b. ‘Amr b. Bişr b. Mersed gibi yakınları vardı). Tarafe’nin şiirleri hükümdarın çok hoşuna gitti ve onu nedimleri arasına aldı ve böylece müddet sarayda yaşadı. Hîre sarayına yerleşmesiyle Tarafe’nin hayatının farklı olaylarla dolu son dönemlerinden biri başlandı. Bu olaylar şairin bazı şiirleri ile renklendirilen, cazip hikâyeler zinciri şeklinde rivayet edilmiştir. Sarayda geçen ve kısa olan bu dönemde, delice hareketlerine tahammül edemediği Kâbus’u ve kız kardeşinin şikâyeti üzerine (kız kardeşi, Tarafe’ye, eşi ‘Abd b. ‘Amr’ı şikâyet edince) ‘Abd b. ‘Amr’ı hicveden iki beyit söyledi.¹⁰ Daha sonra hükümdar, hükümdarın kardeşi Kâbus ve ‘Abd b. ‘Amr beraber avlandıkları sırada hükümdar önlerine çıkan bir yaban eşiği avlamış ve bunu kesmeyi ‘Abd b. ‘Amr’a bırakmıştı. ‘Abd b. ‘Amr’ın kesmeyi becerememesi hükümdarı güldürmüş ve Tarafe’nin, eniştesi hakkında daha önce söylemiş olduğu hicviyeyi okumuştur. Bu alçaltıcı durum karşısında ‘Abd b. ‘Amr, Hükümdara kendisi hakkında da Tarafe’nin daha ağır bir hicvi bulunduğunu söylemişti. Tarafe ‘Abd b. ‘Amr ve Hükümdarı, bir yönetici ve hükümdar olarak “*emzikli koyun*” kadar faydalı olmadığını belirttiği, acı olduğu kadar alaylı bir dille hicvetmişti.

Bunun üzerine ‘Amr b. Hind Tarafe’ye karşı büyük kin besliyor, fakat Benî Bekr kabilesinin isyanından çekinerek hislerini (kinini) gizliyordu. Nihayet Tarafe, Hükümdarın kız kardeşi hakkında da şiir söyleme cüretinde bulununca, Hükümdar güya Tarafe ve aynı şekilde hicivlerinden çekindiği Mütelemmis’e ailelerini ziyaret etmelerine müsaade etti ve Bahreyn’deki valisine hitaben ellerine birer mektup verdi. Güya vali bunlara caize (hediye) verecekti.

Durumdan şüphelenen Mütelemmis, yolda mektubu açtı ve okuttu. Mektupta yanına geldiklerinde boyunlarının vurulması emredildiğini görerek mektubu Hîre nehrine attı ve Suriye’ye kaçtı. Tarafe ise Mütelemmis’in ikazlarına rağmen mektubu açmadığı gibi Bahreyn’e gitmekte ısrar etti. Melik’in, kendi kabilesi arasında onu öldürmeye cesaret edemeyeceğini zannediyordu.

Akrabası bulunan vali verdiği kaçma fırsatını kabul etmeyen şairi hapsedti, fakat öldürmedi, görevinden istifa etti yerine gönderilen bir başka vazifeli, Tarafe’yi ve bazı rivayetlere göre önceki valiyi de öldürttü. Hîre’den Bahreyn’e hareketiyle başlayıp, başı kesilerek veya da elleri ve ayakları kesilip, canlı olarak toprağa gömülme suretiyle öldürülüşüne kadar devam eden bu meşhur olay, şairin divanında veya sadece Mu’allakasında Tarafe ve Mütelemmis’ten bahseden diğer eserlerde, özellikle olaylara karışanların isimlerine ve ayrıntıya dair farklar değişik şekilde nakledilir. Tarafe öldüğünde çok genç olduğu düşünülmektedir. Kız kardeşi Hırnik’in şair için söylediği rivayet edilen mersiyesine göre, henüz 26 yaşında idi. Bu sebeble de el-Gulâmu’l-Maktûl/Katîl مقتول غلام / قاتل (öldürülmüş genç) ve İbnu’l-İşrin-ابن عشرين (yirmilik genç) lakapları ile de meşhur olmuştur (el-Kureşî, ts. 95-96; İbn Kuteybe, 2002, 134-138; el-İsfahânî, 1927, XXI, 192-196).

Bu rivayetlerin ne kadar doğru olduğuna dair F. Krenkow (ö.1953) şunlara dikkat çeker: ‘Amr b. Hind 554 tarihinde tahta geçtiği zaman Tarafe ona karşı yemenli meliklerden yardım temini için Arabistan’ın kuzeyine geçen, orada bir müddet kalıp evlenen ve çocukları olan “‘Amr b. Umâme’nin yanında bulunmuştur. (Nitekim divanının İbnü’s-Sikkî rivayetindeki şiir bu hâdiseden bahsetmektedir.) Diğer taraftan şair babasına ait olup, musâdere edilmiş bulunan develerin tazminini istemektedir. Umduğu neticeyi alamayınca melik ‘Amr b. Hind’i hicvetmiştir. Ayrıca İbnü’l-Enbârî’nin Mu’allaka şerhinden anlaşıldığına göre Tarafe’nin daha babalarının zamanında ‘Amr ve Kâbus’un husumetlerini üzerine çektiği anlaşılmaktadır. Buna göre F. Krenkow şairin ‘Amrb. Hind’in değil babasının zamanında Hîre sarayına gittiği, Hırnik’in isim zikretmeden mersiyesinde bahsettiği bir başkası olabileceği, çünkü Tarafe’nin zannedildiği kadar genç ölmediği kanatindedir. Hatta o’na göre yukarıda bahsedilen mektup hadisesi’de şairin hayatına sonradan ilâve edilmiş bir hikâye olduğu düşünülebilir (Krenkow, 1977, “Tarafa” md.).

¹⁰ ولا خير فيه غير ان غنى وان كانه كسحا إذا قام اهضم

Bütün bu farklı ve her halde hayal unsurları ile zenginleştirilmiş rivayetlerin yanında şiirlerinin verdiği parça parça bilgilerden de anlaşıldığına göre Tarafe'nin, küçük yaşta babasını kaybettiği ve daha çocukluğunda şiir söylemeye başladığı anlaşılmaktadır. Babasının ölümünden sonra annesi ile beraber karşılaşmış olduğu haksızlıklara hicivleri ile mukâbelede bulunmuş, gençliğinde sefil bir hayat yaşamış, eline geçen birkaç imkânı da vazgeçemediği bu hayat tarzı ve aşırı cömertliğiyle tükettiği, bir müddet kabilesinden uzakta sıkıntılı günler geçirdiği, dayısı ile beraber Hire sarayına intisap ettiği ve hicivleri yüzünden hiç değilse genç denilebilecek bir yaşta öldürüldüğü muhakkaktır. Öldürülmesi hâdisesi 'Amr b. Hind zamanında olmuş ise ölümünün miladi 560'lı yıllarda olduğu tahmin edilebilir.

3.3. Mu'allakası ve Divanı

Tarafe'nin pek küçük yaşlarda şiir söylemeye başladığı söylenir, hatta bu hususta bir manzumesi de nakledilir. Şöyle ki; Tarafe zamanın usta şairlerinden, Müseyyeb b. 'Ales'i bir şiirinde erkek deveye dişi deve sıfatı kullandığı için, daha sonraları darbimesel hâline gelecek, "erkek deve dişi deveye dönüşmüş" (استونق [جمل]) sözüyle eleştirmişti. Dil kullanımı konusunda yaptığı hatadan çok, küçük bir çocuğun bu acı ve alaycı eleştirel uyarısı karşısında canı yanan Müseyyeb, Tarafe için "Bir gün dili yüzünden ödürülür" demişti. Eski Arap tenkitçilerinin kanaatlerine ve onların naklettikleri daha eski hükümlere göre, Tarafe, Câhiliye devrinin en büyük şairlerinden kabul edilmiştir. Tam bir Bedevi şairi hüviyetini gösteren, mağrur, kayıt altına girmeyen, cesur ve hatta bazan küstah mizacını ve hayatını olduğu kadar devrini ve çevresini aksettiren şiirlerinin konusu genellikle, Hiciv, Fahr ve Hamasedir. Cesaret ve cömertlik gibi hasletler üzerinde ısrarla durur. Duygu ve fikirlerini veciz ve bazen kapalı, fakat sağlam bir üslup ile yansıtır (Şinkîti, 1909, 44; Çetin, ts. , XI, 765).

Şiirlerindeki kapalılığın başlıca sebebi ise çok kullandığı nadir ve eski bedevi hayatta kullanılan tabirlerdir. Hayat ve ölüm gibi mes'elelere temas ettiği zaman, ifadesindeki icaz, eski Arap şiirindeki hikam tarzının başarılı örnekleri ve daima tekrarlanacak veciz darb-ı mesellerle neticelenir. Bu sebeple şairin birçok beyti darb-ı mesel haline gelmiştir. Bunlardan birini, Mu'allaka'sının sonlarında geçen bir beyti, Peygamber Efendimiz (s.a.v) temessül¹¹ yolu ile okumuştur. Mu'allakasındaki meşhur deve tasviri¹² Câhiliye devrinden intikal eden aynı mevzudaki şiirlerin en başarılı olanı kabul edilmiştir. Yaşadığı bölgenin te'siri olarak şiirlerinde Dicle, Fırat veya Basra körfezinde işletilen vasıtaların tasvirlerine de tesadüf edilir. Eski Şairlerin çoğunda olduğu gibi Tarafe'nin mevcut şiirlerinde de açık dini fikir ve objeler görülmez. Örneğin, elindeki servetini bağışlayarak ve dostları ile birlikte yiyerek tüketmeyi, güya cömert bir fakir ile cimri bir zengini aynı toprağın örteceğini söylerken karşımıza çıkan ve istifade edilmesi gereken bu dünyadakinden başka bir hayat düşünmediği kanaatini vermektedir. Şairde dini düşüncelerin yerine beşerin hayat tecrübelerine dayanan genel hükümler yer alır. Devrin birçok âlimlerinin adap ve hikemete dair şiirlerinde tekrarladıkları gibi, Tarafe'ye göre de zaman devamlı yenilenen günler ile akıp gitmektedir. Zamanın bu akışı içinde insan fânidir; onun sınırlı bir hayatı vardır ve ölüm karşısında âcizdir. Diğer Câhiliye devri şairleri hakkında olduğu gibi Tarafe'nin şiirlerinin mevsukiyeti üzerinde de durulmuş, bunların hiç değilse bazılarının eski bedevi hayatını ve dilini iyi bilen bir taklitçinin eseri olabileceği de ileri sürülmüştür.¹³ Tarafe'nin şiirlerinden pek azı muhafaza edilebilmiştir. Mevcut şiirleri küçük bir *Divan* teşkil eder. Bu eser İbnü's-Sikkî (ölm.244/858) ve el-A'lem eş-Şentemerî (ölm.476-1083)'nin rivayet ve şerhleri ile neşredilmiştir.¹⁴ Ayrıca mecmualar hâlinde tertip edilmiş eski eserlerde, lugate, gramere ve diğer alanlara ait kitaplarda şiirlerinden parçalara sık sık raslanılmaktadır. Divanının içerdiği 600 küsur beytin birkaçı hariç ekserisi kısa parçalar hâlinindedir (Bkz. Krenkow, 1977, "Tarafa" md.).

Tarafe'nin en meşhur şiiri yani Mu'allakası kabul edilen görüşe göre 103 beyit olarak rivayet edilmesi yönüyle diğer Mu'allakalardan daha uzundur. Güçlü ve sağlam bir üslûba sahip olan şair, Mu'allakasının on beyitten oluşan nesib bölümünde diğer Mu'allaka şairleri gibi sevgilisinin tasvirini, sonraki otuz beyitte devesinin tasvirini yapar. Tarafe'nin Mu'allakası deve hakkında söylenen en uzun ve kapsamlı şiir kabul edilmektedir. Daha sonra kendi özelliklerinden, kabilesinin üstünlüğünden, dilberlerden, ölümden, içki

¹¹ İbn Cerir'in, Katâde'den rivayet ettiğine göre; Hz. Aişe'ye Hz. Peygamberin Şiir'den temsilde bulunur muydu diye sorulduğunda, hayır, ancak Tarafe'nin; ويأتك بالآخبار من تزد وياتك ما كنت جاهلا beytleri ile temsilde bulunurdu diye rivayet etmiştir.

¹² Yedi Askı, beyit 12-40.

¹³ Ahlwardt, W., *The Divans of the Six Ancient Arabic Poets*, London 1870, 53-74, 183-187.

¹⁴ Yûsuf el-A'lem eş-Şentemerî rivayeti ile: *Şerhu Divanı Tarafe*, nşr. Ahmedb.Emin eş-Şinkîti, Kazan 1909, İbnü's-Sikkî rivayeti ile; *Divanı Tarafe* (Beirut, 1953; nşr. 'Ali el-Cundi, Kahire, 1958) ve diğerleri.

meclislerinden, cimri ve cömert insan tiplerinden, amcasının oğlu Mâlik'in kendisine kötü davranışlarından ve son bölümde de çevikliği, atılganlığı ve yiğitliğinden bahsetmiştir (İşler, 2011, 14; Kafes, 2016, 150).

Tâhâ Hüseyin, Tarafe Mu'allakasında güçlü bir şahsiyeti yansıttığını ve hayata açık bir bakışı bulunduğunu belirtir. Aynı zamanda da onun şiirinde herhangi bir tekelluf yani söyleme ve anlama zorluğu bulunmadığını belirtir (Huseyn, 1981, I, 232). Tarafe'nin Mu'allakasının Arapça metninin, şerhi ve Latince'ye çevirisini ilk olarak G. W.Freytag (Halle,1829) yayımlamıştır. Mu'allakât, İbn Keysân ve Ebû Bekr İbnü'l-Enbârî tarafından şerhedilmiş, İbnü'l-Enbârî şerhini Oskar Rescher (Osman Reşer tarafından yayımlanmıştır (İstanbul,1329/1911). Asmaî ve Ebû 'Ubeyde'nin rivayetleri üzerine yapılan eklerle oluşan *Divan* 814 beyit içerir, bunlardan 103'ünü Mu'allakası oluşturur. *Divan* ilk defa Johann Jacob Reiske'nin önemli bir giriş yazısı, Ebû Ca'fer en-Nehhâs'ın şerhi ve açıklamalı Latince tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır. *Divan* şerhsiz olarak da basılmıştır.W. Ahlwardt, en-Nâbiga ez-Zübyânî, 'Antere, Zuheyr b. Ebû Sulmâ, 'Alkame b. 'Abede ve İmru'ulkays'ın divanlarıyla birlikte Tarafe'nin divanını *el-'İkdu's-Semîn fi devâvîni's-Şu'arâi's-Sitteti'l-Câhiliyyîn* başlığı ile neşretmiştir (London 1870). *Divan* el-A'lem eş-Şentemerî'nin şerhiyle de yayımlanmış (Berlin 1895), daha sonra bu kitap, M. Seligsohn'un Fransızca'ya çevirisiyle birlikte yeniden yayımlanmıştır (Paris1901). Ayrıca Ahmed b. Emîn eş-Şinkîti, İbnü's-Sikkît ve el-A'lem eş-Şentemerî'nin şerhlerine dayanarak ve İbnü's-Sikkît'in tertibini esas ve örnek alarak Tarafe'nin divanını yayımlamıştır (Kazan 1909). Tarafe'nin divanının son baskılarından birisi de Dürriyye el-Hatîb ve Lutfi es-Sakkâl'a ait olup (Dımaşk 1975), divanın bundan başka pek çok baskısı da bulunmaktadır (İşler, 2011, XL, 14).

SONUÇ

Cahiliye döneminde ellerinde yeterli imkân olmaması halde Arap toplumunu edebiyat sahasında zirveye taşıyan mu'allak şiirlerin, yazıya aktarılmadan uzun bir süre toplumların hafızalarında yaşaması ve nesiller boyu ezber yoluyla nakledilerek gelmiş olması, Araplarda, şiire ve edebiyata verilen önemin en önemli göstergelerdendir. Çünkü şiir, onların gözünde yaşamış oldukları hayatın ve topluluğun ortak duygularını ifade etmekte en önemli araçtı. Şair Tarafe b. 'Abd, ile ilgili araştırmalardan elde edilen bilgilerden küçük yaşta babasını kaybettiği, daha çocukluğunda şiir söylemeye başladığı, küçük yaşta annesi ile karşılaştıkları haksızlıklara hicivleri ile mukâbelede bulunduğu, gençliğinde sefil bir hayat yaşadığı, eline geçen birkaç maddi imkanı da vazgeçemediği bu hayat tarzı ve aşırı cömertliğiyle tükettiği, bir müddet kabilesinden uzakta sıkıntılı günler geçirdiği, dayısı ile beraber Hîre sarayına intisap ettiği ve hicivleri yüzünden hiç değilse genç denilebilecek bir yaşta öldürüldüğü anlaşılmaktadır. Tarafe'nin,

ستيديك الأيام ما كنت جاهلا / ويأتيك بالأخبار من أم تزود

Gösterecek sana günler cahili olduğun nice şeyi/Getirecek sana haberleri azık verip görevlendirmedeğin birçok kişi. Dizeleri gibi birçok beyti darbi mesel olarak meşhur olmuş ve edebiyat zevki olanlar tarafından hayranlıkla okunmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahlwardt, W. (1870). *The Divans of The Six Ancient Arabpoets*. London: Chiefly according to the Mss.
- Ceviz, Nurettin-Demirayak, Kenan-Yanık, Nevzat H. (2004). *Yedi Askı, Arap Edebiyatının Harikaları*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Corcî Zeydân (ts.). *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*. Kahire: Nşr. Şevkî Dayf.
- Çağatay, Neş'et (1957). *İslâmdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*. Ankara: Ankara Ü. İlahiyat F. Yay.
- Çetin, Nihad M. (1977). *Tarafa. İ.A.*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Çetin, Nihad M. (1973). *Eski Arap Şiiri*. İstanbul İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- el-Bağdâdî (1989). 'Abdulkadir, *Hizânetu'l-Edeb*. Beyrut: Mektebetü'l-Haneci.
- el-Cumahî, İbnsellâm (ts.). *Tabakâtufuhûli's-Şu'arâ*. Kahire: Nşr. Mahmûd Muhammed Şâkir.
- el-Esed, Nâsiruddîn (1988). *Mesâdiru's-Şi'ri'l-Câhilî ve Kîmetuha't-Târihiyye*. Kahire: Dâru'l-Ceyl.
- el-Huseynî, Ca'fer (1414). *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî, el-Edebu'l-Câhilî*. İran.
- el-İsfahânî, Ebu'l-Ferec (ts.). *el-Ağânî*. Kahire vd.
- el-Kureşî, Ebû Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hattâb (ts.). *Cemheretu Eş'âri'l-'Arab*. Thk. Ali Muhammed El-Bacâdî, Kahire: Nahdat'u Mısır.
- el-Merzubânî (1961). *Mu'Cemu's-Şu'Arâ*. Kahire.
- es-Suyûtî, Celâluddîn (ts.). *El-Muzhir fi 'Ulûmi'l-Luga ve Envâ'ihâ*. Nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm vd.
- eş-Şentemerî, Yûsuf el-A'lem (1909). *Şerhu Divanı Tarafe*. Kazan: Nşr. Ahmed b. Emîn eş-Şinkîti.

- eş-Şinkîti, Ahmed b. Emîn (ts.). *Şerhu'l-Mu'allakâti'l-'aşr*. Baskı yeri ve tarihi yok.
- ez-Zevzenî, Ebû 'Abdullah (2002). *Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb'*. Beyrut: Dâru'l-hyâu't-Turâsî'l-Arabî.
- Furat, Ahmet Subhi (1996). *Arap Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Galanti, Avram (2005). İbranice'nin Gelişmesine Arapçanın Katkısı. Sadeleştirilenler: Nurettin Ceviz-Musa Yıldız, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, Ankara.
- Gündüzöz, Soner (2005). Arapçada Kültür-Dil İlişkisi: Arapçanın Yapılanması ve Algılanmasında Etkili Öğeler. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 5, Sy. 3.
- _____, (2015). *Arapçanın Söz Varlığı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- <https://Acikders.Ankara.Edu.Tr/Course/View.Php?id=3082> (04.02.2020).
- Huseyn, Tâhâ (1981). *Min Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî*. Beyrut: Behcetü'l-mecâlis ve Unsu'l-mücâlis.
- İbn 'Abdi Rabbih (1965). *el-'Ikdu'l-Ferîd*. Kahire: Nşr. Ahmed Emîn ve dğr.
- İbn Kuteybe (1423). *eş-Şi'r ve-Şu'arâ*. Kahire: Dâru'l-Hadis.
- İbn Reşîk (1994). *el-'Umde fi Mehâsini's-Şi'r ve Âdâbihi*. Dımaşk: Nşr. Muhammed Karkazan.
- İbnu's-Sikkît (1958). *Divanu Tarafe*, Kahire: Nşr. Ali el-Cundî.
- İşler, Emrullah, (2011). Tarafe b. Abd. DİA, c. XL, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Robson, J. (1936). The Meaning of the Title al-Mu'allaqât. *JRAS*.
- Kafes, Mahmut (2016). Muallakalarda Bitki ve Hayvan Tasvirleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 0/35 Haziran.
- Kapar, Mehmet Ali (1995). Eyyâmu'l-'Arab. DİA, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kehhâle, 'Ömer Rızâ (1972). *el-Edebu'l-'Arabî fi'l-Câhiliyyeve'l-İslâm*. Dımaşk.
- Krenkow F. (1977). "Tarafa" md., İA, V, 622-624, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Le Bon Gustave (2016). *Kitleler Psikolojisi*. Trc. Hasan Can, İstanbul: Tutku Yayınevi.
- Muslim b. Kuteybe (2002). Ebu Muhammed, *eş-Şi'ru ve-Şu'arâ*. Kahire: Dâru'l-Hadis.
- Özdemir, Sevim (2009). Şiirle Kazanç Yoluna Zuheyir b. Ebî Sulmâ ile el-Mutenebbî'nin Yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, Sayı: 9.
- Seydişehrî, Mahmud Es'ad (1983). *İslâm Tarihi, Tarih-i Dîn-i İslâm*. sad. Ahmet Lütfi Kazancı-Osman Kazancı, İstanbul.
- Tülücü, Süleyman (2005). Mu'allakât ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I (Türkiye). *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 23.
- _____, (1986). Mu'allakât'ta Nesib. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXIV-XXV.
- _____, (2005). Muallakât. DİA, XXX İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- _____, (1979). *Mu'allakât ve Şairleri Üzerinde İncelemeler*. Erzurum, (Atatürk Üniv. İslâmî İlimler Fakültesi Doktora Öncesi Basılmamış Seminer çalışması).
- Yaltekaya (2003). Şerefeddin, "Arap Edebiyatı". sad. Nevin Karabela, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl: III, S. 9 (Bahar).
- Yılmaz, Ali (2007). Şerafettin Yaltekaya'nın Arap Edebiyatı Adlı Makalesinin Sadeleştirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/2.